

Rsp 212/12

RN ze dne 15.5.2012

Klíčová slova: věcná legitimace, insolvenční správce, insolvenční řízení, smluvní pokuta, reorganizační plán, uspokojování pohledávek

Dotčená ustanovení: zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon (především § 170, §168, §352); rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 1051/2004

P r á v n í v ě t a:

„Námítka, že rozhodčí doložku neuzavřel insolvenční správce osobně, a proto jej nelze považovat za stranu sporu, je z právního hlediska irelevantní. Insolvenční zákon výslovně předpokládá přechod aktivní i pasivní věcné legitimace z dlužníka na insolvenčního správce ve sporech vedených v průběhu insolvenčního řízení, a to bez možnosti se z platné rozhodčí smlouvy jednostranně vyvázat.“

„Zákaz uspokojování některých nároků v insolvenčním řízení dopadá na pohledávky všech skupin věřitelů. Jelikož je plnění závazků vniklých před zahájením insolvenčního řízení jinak, než postupy předepsanými insolvenčním zákonem, po zahájení řízení dlužníku zakázáno, není možné pro neplnění těchto závazků vynucovat sankce. Výjimkou z tohoto pravidla je pouze umožnění uspokojení smluvních pokut, případně jiných nároků, v rámci reorganizačního plánu, v takovém případě musí usnesení insolvenčního soudu, kterým byl reorganizační plán schválen, nabyt právní moci před vydáním rozhodčího nálezu Rozhodčím soudem, nikoliv až poté.“

Z o d ů v o d n ě n í:

Zahájení rozhodčího řízení, obsah žaloby

1. Žalobou ze dne 1.2.2012, doručenou Rozhodčímu soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky (dále jen „Rozhodčí soud“) dne 15.2.2012, se žalobce domáhal vůči žalovanému přisouzení částky 316.625,- Kč s příslušenstvím a náhrady nákladů rozhodčího řízení.
2. Žalobce v žalobě uvedl, že mezi ním jako kupujícím a žalovaným, jako prodávajícím byla dne 31. 1. 2007 uzavřena „Rámcová kupní smlouvu (dále jen „**Rámcová smlouva**“), na jejímž základě se prodávající zavázal na základě dílčích objednávek dodávat žalobci zboží specifikované v příloze č. 1 Rámcové smlouvy.
3. Žalovaný se zavázal v dílčích kupních smlouvách k dodání dohodnutého zboží v dohodnutých termínech. Jelikož žalovaný nesplnil svoji povinnost dodat sjednané zboží ve stanovených termínech, vznikl žalobci v souladu s bodem 9.5 Rámcové smlouvy nárok na uplatnění smluvní pokuty ve výši 0,05% kupní ceny zboží, s jehož dodáním byl žalovaný v prodlení, za každý den prodlení.

4. Žalobce v žalobě uvedl, že si je vědom ustanovení § 170 písm. e) zákona č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon (dále jen „IZ“), dle kterého se v insolvenčním řízení neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak, mimo jiné smluvní pokuty, pokud právo na jejich uplatnění vzniklo až po rozhodnutí o úpadku. Současně však upozornil na § 168 odst. 2 písm. g) IZ, který stanoví, že „Pohledávkami za majetkovou podstatou, pokud vznikly po rozhodnutí o úpadku, jsou mj. pohledávky věřitelů ze smluv, jejichž splnění osoba s dispozičními oprávněními povolila, jakož i ze smluv, které osoba s dispozičními oprávněními nevyověděla.“ Jelikož v dané věci nedošlo ze strany osoby s dispozičními oprávněními k vypovězení Rámcové smlouvy, představovaly pohledávky žalobce na úhradu smluvních pokut dle jeho názoru pohledávky za majetkovou podstatou, tj. pohledávky, které musejí být uspokojeny v rámci jakéhokoliv okamžiku insolvenčního řízení. Přestože IZ výslovně nestanoví a neurčuje vzájemný vztah a tedy vzájemnou aplikovatelnost § 168 odst. 2 písm. g) IZ, resp. § 170 písm. e) IZ, měl žalobce za to, že § 168 odst. 2 písm. g) IZ je ve vztahu k § 170 písm. e) IZ nutno považovat za ustanovení *lex specialis*. K uvedenému závěru dospěl žalobce výkladem gramatickým, systematickým i teleologickým.

Průběh rozhodčího řízení

5. Žaloba společně se všemi listinnými důkazy připojenými žalobcem byla žalovanému ve smyslu § 9 Řádu Rozhodčího soudu řádně doručena.
6. Žalovaný se k žalobě vyjádřil ve své žalobní odpovědi doručené Rozhodčímu soudu dne 28.2.2012, ve které vznesl námitku nedostatku pravomoci/příslušnosti Rozhodčího soudu rozhodovat spor mezi ním a žalobcem. Uvedenou námitku odůvodnil tím, že Rámcová smlouva obsahující rozhodčí doložku byla sjednána mezi žalobcem a dlužníkem. Žalovaný jako insolvenční správce dlužníka tuto smlouvu včetně rozhodčí doložky neuzavřel a podle názoru žalovaného nebyl z této smlouvy zavázán, ani nevstoupil na místo dlužníka do jeho práv a povinností plynoucích pro něj z rozhodčí doložky.
7. K věci samé žalovaný uvedl, že žalobou uplatněný nárok neuznává, zpochybňuje uzavření dílčích kupních smluv a výklad žalobce týkající se § 170 IZ považuje za účelový a nesouhlasí s ním. Považuje-li žalobce svou smluvní pokutu za pohledávku dle § 168 odst. 2 písm. g) IZ, která se uspokojuje v plné výši kdykoliv po rozhodnutí po úpadku [§ 168 odst. 3 IZ], tak dle žalovaného nesprávně dovozuje, že by ustanovení § 168 odst. 2 písm. g) a odst. 3 IZ mělo mít aplikační přednost před ustanovením § 170 písm. e) IZ, vylučující uspokojení smluvních pokut, u nichž právo na jejich uplatnění vzniklo až po rozhodnutí o úpadku, neboť pro to není jediný důvod. Nazíráno na uvedená ustanovení a jejich vztah z hlediska systematického, § 168 IZ sice umožňuje přednostně v plné výši uspokojit některé kategorie pohledávek v závislosti na jejich vzniku (časové kritérium) – tj. po zahájení insolvenčního řízení či po rozhodnutí o úpadku – nicméně následující § 170 IZ bez ohledu na časové kritérium vzniku pohledávek zapovídá uspokojení některých nároků (objektivní věcné kritérium), mezi nimi i smluvní pokuty nárokované žalobcem. Jinak řečeno, objektivní věcné kritérium (§ 170) má přednost před časovým kritérium (§ 168). Navíc pokud je v návěti § 170 IZ uvedeno: „V insolvenčním řízení se

neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak, (...)“, je dle žalovaného zřejmé, že se to vztahuje na ustanovení od § 170 IZ dále, nikoliv ustanovení předcházející, tj. i na § 168 IZ. V opačném případě by zákonodárce použil dovětek „není-li tímto zákonem stanoveno jinak“. Zde použitý dovětek „není-li dále stanoveno jinak,“ se totiž výslovně použije ve vztahu k ustanovení § 359 IZ, v němž je stanoveno, že pohledávky uvedené v § 170 přijetím reorganizačního plánu zanikají, nejde-li o mimosmluvní sankce postihující majetek dlužníka (což není případ žalobce) nebo není-li v reorganizačním plánu uvedeno jinak. Pouze pokud by bylo v reorganizačním plánu výslovně uvedeno jinak (tj. bylo-li by tam uvedeno, že smluvní pokuty budou v určité výši určitým způsobem uhrazeny), by bylo možné uspokojit smluvní pokuty v rámci plnění reorganizačního plánu.

8. Žalovaný dále uvedl, že i pokud by žalobce prokázal oprávněnost požadavku na smluvní pokutu a tuto by bylo možné považovat za pohledávku za majetkovou podstatou dle ust. § 168 odst. 2 písm. g) IZ, takto právně kvalifikovaná pohledávka by účinností reorganizačního plánu [§ 352 IZ] zanikla, neboť v soudem schváleném reorganizačním plánu není uvedeno jinak. Do tohoto zániku nelze smluvní pokutu s odkazem na ust. § 170 písm. e) IZ v insolvenčním řízení uspokojit. Žalobou uplatněný nárok je tudíž dle žalovaného nedůvodný.
9. Na žalobní odpověď reagoval žalobce doplněním žaloby, doručeným Rozhodčímu soudu dne 9.3.2012, v němž uvedl, že je připraven prokázat uzavření dílčích kupních smluv, bude-li žalovaným nadále zpochybňováno. K námitce nepříslušnosti vznesené žalovaným odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 1051/2004, ve kterém Nejvyšší soud ČR dovodil, že rozhodčí doložka sjednaná pozdějším úpadcem se vztahuje také na správce konkursní podstaty, který v průběhu konkursu uplatňuje pohledávku z právního vztahu, jehož se rozhodčí doložka týká.
10. Dne 3.5.2012 se konalo ve věci ústní jednání, kterého se zúčastnili zástupci obou sporných stran. Před zahájením projednávání věci samé projednal rozhodčí senát námitku nepříslušnosti vznesenou žalovaným v žalobní odpovědi ze dne 28.2.2012. Rozhodčí senát námitku nepříslušnosti zamítl, neboť dospěl k závěru, že pravomoc/příslušnost Rozhodčího soudu k projednání a rozhodnutí sporu je dána na základě platně uzavřené rozhodčí doložky obsažené v Rámcové smlouvě. Vzhledem k tomu, že insolvenční správce jakožto osoba s dispozičními právy v rámci insolvenčního řízení povolil plnění úpadce vůči žalobci z Rámcové smlouvy, respektive z dílčích kupních smluv uzavřených na jejím základě, a tuto smlouvu nevypověděl, zůstala Rámcová smlouva obsahující rozhodčí doložku v platnosti a insolvenční správce byl touto smlouvou včetně rozhodčí doložky vázán. Podle § 40 odst. 2 IZ je insolvenční správce oprávněn, přešlo-li na něj právo nakládat s majetkovou podstatou, činit mimo jiné úkony v incidenčních sporech, jakož i v dalších sporech, kterých se účastní místo dlužníka. Insolvenční zákon tedy výslovně předpokládá přechod aktivní i pasivní věcné legitimace z dlužníka na insolvenčního správce ve sporech vedených v průběhu insolvenčního řízení. Ani insolvenční zákon, ani zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů neposkytují insolvenčnímu správci, ani jiným osobám, možnost vyvázat se jednostranně z platně uzavřené rozhodčí smlouvy. Námitka, že rozhodčí doložku neuzavřel insolvenční správce osobně, je z právního hlediska irelevantní. Rozhodčí senát se ztotožnil se závěrem Nejvyššího soudu ČR, obsaženém v rozhodnutí sp. zn. 29 Odo 1051/2004 uvedeném shora, že rozhodčí

doložka sjednaná pozdějším úpadcem se vztahuje také na správce konkursní podstaty (insolvenčního správce), a uzavřel, že námitka nedostatku pravomoci/příslušnosti vznesená žalovaným není důvodná.

Zjištění skutkového stavu, právní posouzení

11. Rozhodčí senát vycházel ze skutkového stavu popsaného žalobcem v žalobě, který byl na ústním jednání potvrzen i žalovaným. Sporné strany se rozcházely pouze v právním hodnocení oprávněnosti žalobou uplatněného nároku na úhradu smluvních pokut.
12. V ustanovení 9.5 Rámcové smlouvy strany sjednaly, že „Pokud Prodávající nesplní svoji povinnost včas a řádně dodat zboží Kupujícímu, vzniká Kupujícímu vůči Prodávajícímu nárok na zaplacení smluvní pokuty ve výši 0,05% Kupní ceny Zboží, s jehož řádným dodáním se Prodávající dostane do prodlení, za každý den prodlení. Smluvní pokuta je splatná do 30 dnů ode dne doručení vyúčtování smluvní pokuty Prodávajícímu. Zaplacením smluvní pokuty není dotčen nárok na náhradu související a prokazatelné škody v rozsahu převyšujícím smluvní pokutu.“
13. Vzhledem k tomu, že dodávky zboží nebyly realizovány v dohodnutých termínech, vzniklo žalobci v souladu se shora uvedeným ustanovením Rámcové smlouvy právo na smluvní pokutu z titulu prodlení s dodáním zboží dle uzavřených dílčích kupních smluv v celkové výši 316.625,- Kč.
14. Při posouzení nároku uplatněného žalobou vycházel rozhodčí senát ze znění příslušných ustanovení insolvenčního zákona, zejména § 170 IZ, který stanoví, že v insolvenčním řízení se neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku, není-li dále (insolvenčním zákonem) stanoveno jinak, smluvní pokuty, pokud právo na jejich uplatnění vzniklo až po rozhodnutí o úpadku, což byl případ nároků uplatněných žalobou. Rozhodčí senát se neztotožnil s argumentací žalobce, že ustanovení § 168 odst. 2 písm. g) IZ je ve vztahu k § 170 písm. e) IZ nutno považovat za ustanovení *lex specialis*. Naopak, jak vyplývá ze systematického zařazení i z logického výkladu § 170 IZ, zákaz uspokojování některých nároků v insolvenčním řízení dopadá na pohledávky všech skupin věřitelů uvedených v předchozích ustanoveních, tj. na insolvenční věřitele včetně zajištěných věřitelů (§165 až 167 IZ), na věřitele s pohledávkami za majetkovou podstatou (§ 168 IZ) a na věřitele s pohledávkami postavenými na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§169). Jelikož plnění insolvenčních závazků jinak než postupy předepsanými insolvenčním zákonem je po zahájení řízení dlužníku zakázáno (§ 111 odst. 1 IZ), nemělo by smysl dovolit poté insolvenčním věřitelům vynucovat sankce za neplnění těchto závazků. Nutno souhlasit s tím, že taxativní výčet nároků, ohledně nichž IZ stanoví, že se v insolvenčním řízení neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku, neplatí zcela bez výjimek. Za tuto výjimku však nelze považovat pohledávky dle § 168 odst. 2 písm. g) IZ, nýbrž, jak z dikce § 170 IZ „...není-li dále stanoveno jinak“ plyne, nároky dle § ustanovení 171 IZ, které umožňuje v některých případech uspokojení sjednaného úroku u zajištěné pohledávky a dle ustanovení § 359 IZ, který umožňuje uspokojení smluvních pokut,

případně jiných nároků, které se dle § 170 IZ neuspokojují, v rámci reorganizačního plánu, což nebyl případ žalobce. Z reorganizačního plánu úpadce, který byl v řízení předložen k důkazu, Rozhodčí soud nevyvodil ve vztahu k rozhodnutí ve věci žádné zásadní závěry, neboť usnesení insolvenčního soudu, kterým byl reorganizační plán schválen, nenabývalo v době vydání rozhodčího nálezů Rozhodčím soudem právní moci.

15. Na základě výše uvedeného rozhodčí senát uzavřel, že žalobou uplatněný nárok nelze podle insolvenčního zákona přiznat a žalobu v plném rozsahu zamítl.

V Praze dne 15.5.2012